

C/2024/1181

23.2.2024

P9_TA(2023)0343

Uskladitev pravic oseb z avtizmom

Resolucija Evropskega parlamenta z dne 4. oktobra 2023 o uskladitvi pravic oseb z avtizmom (2023/2728(RSP))

(C/2024/1181)

Evropski parlament,

- ob upoštevanju členov 2 in 10 Pogodbe o Evropski uniji,
- ob upoštevanju členov 19, 21, 153, 165, 168 in 174 Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU),
- ob upoštevanju Listine Evropske unije o temeljnih pravicah, zlasti členov 3, 21, 24, 26, 34, 35, 41 in 47,
- ob upoštevanju evropskega stebra socialnih pravic, zlasti 1., 3., 10. in 17. načela,
- ob upoštevanju Direktive Sveta 2000/78/ES z dne 27. novembra 2000 o splošnih okvirih enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delu ⁽¹⁾ (direktiva o enakosti pri zaposlovanju),
- ob upoštevanju svoje resolucije z dne 10. marca 2021 o izvajanju Direktive Sveta 2000/78/ES o splošnih okvirih enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delu glede na Konvencijo OZN o pravicah invalidov ⁽²⁾,
- ob upoštevanju Listine za osebe z avtizmom, ki jo je pripravila organizacija Autism-Europe in jo je Evropski parlament sprejel 9. maja 1996 ⁽³⁾,
- ob upoštevanju konvencije OZN o pravicah invalidov, ki je v EU začela veljati 21. januarja 2011 v skladu s Sklepom Sveta 2010/48/ES z dne 26. novembra 2009 o sklenitvi konvencije Združenih narodov o pravicah invalidov s strani Evropske skupnosti,
- ob upoštevanju sporočila Komisije z dne 3. marca 2021 z naslovom Unija enakosti: strategija o pravicah invalidov za obdobje 2021–2030 (COM(2021)0101),
- ob upoštevanju pisne izjave z dne 7. septembra 2015 o avtizmu, ki jo je podpisala večina poslancev Parlamenta,
- ob upoštevanju svoje resolucije z dne 18. junija 2020 o evropski strategiji o invalidnosti po letu 2020 ⁽⁴⁾,
- ob upoštevanju svoje resolucije z dne 7. oktobra 2021 o zaščiti invalidov prek peticij: pridobljene izkušnje ⁽⁵⁾,
- ob upoštevanju svoje resolucije z dne 13. decembra 2022 enakim pravicam za invalide naproti ⁽⁶⁾,
- ob upoštevanju sklepov Sveta z dne 14. junija 2021 o strategiji o pravicah invalidov za obdobje 2021–2030, v katerih vseh 27 držav članic EU poziva, naj poskrbijo za boljše vključevanje invalidov in spoštovanje njihovih pravic, zlasti glede prostega gibanja, zaposlovanja in stanovanj,
- ob upoštevanju resolucije parlamentarne skupščine Sveta Evrope št. 2353 z dne 4. decembra 2020 o podpori osebam z avtizmom in njihovim družinam,
- ob upoštevanju okvira Komisije za spremljanje strategije o pravicah invalidov za obdobje 2021–2030,

⁽¹⁾ UL L 303, 2.12.2000, str. 16.

⁽²⁾ UL C 474, 24.11.2021, str. 48.

⁽³⁾ UL C 152, 27.5.1996, str. 87.

⁽⁴⁾ UL C 362, 8.9.2021, str. 8.

⁽⁵⁾ UL C 132, 24.3.2022, str. 129.

⁽⁶⁾ UL C 177, 17.5.2023, str. 13.

- ob upoštevanju predloga Komisije z dne 6. septembra 2023 za direktivo Evropskega parlamenta in Sveta o uvedbi evropske kartice ugodnosti za invalide in evropske parkirne karte za invalide (COM(2023)0512),
 - ob upoštevanju peticije št. 0822/2022,
 - ob upoštevanju člena 227(2) Poslovnika,
- A. ker je v EU približno 100 milijonov invalidov, med katerimi jih ima 5 milijonov motnjo avtističnega spektra, kar pomeni več kot vsako stoto osebo ⁽⁷⁾;
- B. ker se osebe z avtizmom med seboj razlikujejo glede posebnih značilnosti in bi jim morala biti zato v vsakodnevem življenju in pri potovanjih znotraj EU omogočena najboljša možna podpora glede na potrebe; ker lahko velik delež oseb z avtizmom, ki nimajo pridružene motnje v duševnem razvoju, živi samostojno, a še vedno poročajo, da imajo kljub diagnozi avtizma težave s priznanjem invalidskega statusa, kar jim onemogoča dostop do prepotrebnih podpornih storitev in nadomestil za invalidnost, medtem ko imajo nekateri še druge invalidnosti, zaradi katerih glede na resnost potrebujejo vseživljenjsko oskrbo in podporo;
- C. ker lahko pri otrocih in odraslih v državah članicah do diagnoze avtizma preteče več let, zaradi česar niso deležni kakovostnih in cenovno dostopnih individualiziranih intervencijskih in podpornih storitev, ki bi jih izvajali usposobljeni strokovnjaki; ker še ni smernic EU o intervencijah v primeru avtizma na podlagi dokazov in pravic; ker so družine po vsej Evropi še vedno tarča nepreverjenih in potencialno škodljivih terapij in posegov, vključno z očitno nezakonitimi postopki, kjer prihaja do hude telesne zlorabe otrok, na primer klistiranje z belilom, ki so v večini držav članic še vedno razširjeni in premalo zakonsko urejeni in bi jih bilo treba prepovedati; ker ima lahko zapoznela ali nepostavljena diagnoza hude posledice, kar sega od zavrnjenih storitev do prezgodnje smrti;
- D. ker imajo vsi invalidi enake pravice na enaki osnovi kot vsi drugi, na vseh področjih življenja, ter pravico do neodtujljivega dostojanstva, enakega obravnavanja, samostojnega življenja, neodvisnosti in polnega udejstvovanja v družbi; ker je prav to udejstvovanje bistveno za uveljavljanje njihovih temeljnih pravic; ker smejo upravičeno pričakovati, da se bo njihov prispevek k družbenemu, političnemu in gospodarskemu napredku EU spoštoval in cenil; ker Parlament v svojih resolucijah redno poziva države članice, naj izvajajo ustrezne politike v tej smeri ⁽⁸⁾;
- E. ker se na splošno priznava, da se invalidi v vsakdanjem življenju še vedno srečujejo s številnimi ovirami in diskriminacijo, zaradi česar ne morejo uveljavljati svojih temeljnih svoboščin in pravic, zapisanih v veljavnih zakonodajnih okvirih EU in OZN; ker to zajema enak dostop do izobraževanja in poklicnega usposabljanja, dostop do trga dela, enake možnosti in enako obravnavanje pri zaposlovanju in delu, dostop do osebne asistencije, zajamčeno volilno pravico in vključevanje v skupnost;
- F. ker so osebe z avtizmom bolj izpostavljene tveganju sovražnega govora in kaznivih dejanj iz sovraštva in je zanje bolj verjetno, da bodo doživele nasilje, kot za ljudi brez invalidnosti; ker naletijo na večje ovire tudi pri dostopanju do pravnega varstva in prijavljanju nasilja; ker se mnogim osebam z avtizmom še vedno odreja pravica do pravne sposobnosti in do prostega sprejemanja odločitev ter do sodelovanja pri oblikovanju politik o vprašanih, ki jih zadevajo; ker morajo vse pre pogosto živeti v ustanovah ali z družinskimi člani, ki jim prav tako močno manjka podpore in doživljajo posredno diskriminacijo; ker se osebam z avtizmom odrekajo reproduktivne pravice, tisti, ki se opredeljujejo kot LGBTIQ+, in pripadniki etničnih manjšin, pa doživljajo še dodatno diskriminacijo;
- G. ker se osebe z avtizmom srečujejo z razlikami pri dostopanju do zdravstvenega varstva, zaradi česar nimajo izpolnjenih potreb po telesnem in psihološkem zdravstvenem varstvu, kar tudi vpliva na njihovo precej nižjo pričakovano življenjsko dobo;
- H. ker dekleta in ženske z avtizmom doživljajo večplastne oblike diskriminacije, tako pri dostopanju do diagnoze kot v izobraževanju in pri zaposlitvi;

⁽⁷⁾ Informativno gradivo Svetovne zdravstvene organizacije o avtizmu, na voljo na naslovu: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/autism-spectrum-disorders>.

⁽⁸⁾ Resolucija Evropskega parlamenta z dne 13. decembra 2022 enakim pravicam za invalide naproti (UL C 177, 17.5.2023, str. 30).

- I. ker je predlagana protidiskriminacijska direktiva⁽⁹⁾, ki bi s horizontalnim pristopom omogočila večjo zaščito pred vsemi vrstami diskriminacije, v Svetu še vedno blokirana;
- J. ker brezposelnost lahko pesti do 90 % oseb z avtizmom, kar je nesorazmerno veliko⁽¹⁰⁾;
- K. ker je treba nujno zasnovati vključujoče programe usposabljanja za strokovnjake v vseh sektorjih družbe, da bi spodbudili boljše razumevanje avtizma, preprečili diskriminacijo ter poskrbeli za dostopnost in vključevanje;
- L. ker PDEU v svojem 20 členu državljanom Unije daje pravico do prostega gibanja in prebivanja na ozemlju držav članic; ker je ta pravica invalidov zaščiten s členom 18 Konvencije o pravicah invalidov, ki so jo ratificirale tudi Evropska unija in 27 držav članic in jim zagotavlja svobodo gibanja, prosto izbiro prebivališča in pravico do državljanstva na enaki podlagi kot drugim;
- M. ker med državami članicami ni vzajemnega priznavanja statusa invalidnosti in diagnoze avtizma, to pa osebam z avtizmom in njihovim družinskim članom onemogoča, da bi v celoti uveljavljali pravico do prostega gibanja v EU, saj jih ovira pri selitvi v drugo državo članico zaradi dela, študija ali drugih razlogov ter jim preprečuje dostop do podpore; ker je bila ta problematika predstavljena v več peticijah, vloženih v zadnjih letih, zlasti glede razlik v diagnosticiranju avtizma med državami članicami ter razlik v metodah in rezultatih nacionalnih sistemov ocenjevanja invalidnosti, kar vpliva na življenje in življenjske odločitve posameznikov;
- N. ker je Odbor za peticije nedavno prejel peticijo z zahtevo, naj evropska kartica ugodnosti za invalide zagotavlja zaščito tudi osebam z motnjami avtističnega spektra;
- O. ker so te osebe večinoma izključene iz raziskav, celo iz akademskih, kliničnih in zdravstvenih preiskav, ki jih neposredno zadevajo;
1. je zaskrbljen zaradi težav, ki jih lahko imajo osebe z avtizmom pri dokazovanju svoje diagnoze v vseh državah članicah, in zaradi negotovosti, ki jo doživijo pri potovanju znotraj EU, ker nacionalne kartice invalidnosti niso priznane v vseh državah EU, nekatere posebne ugodnosti pa niso povsod enako dostopne; obžaluje, da glede na to, da približno 40 % oseb z avtizmom nima pridruženega intelektualnega primanjkljaja, veliko teh državljanov EU nima potrdila o invalidnosti, temveč samo zdravniško diagnozo, kar je velika težava pri potovanju ali selitvi prek meja EU, saj ne morejo dokazati svojega statusa ali zaprositi za podporo, ki jo potrebujejo;
 2. poziva Komisijo, naj posodobi predlog direktive EU o enakem obravnavanju na podlagi stališča Parlamenta iz njegove resolucije iz marca 2021⁽¹¹⁾, kar bi državam članicam omogočilo čimprejšnji napredek v boju proti diskriminaciji po vsej EU na vseh področjih življenja; poziva predsedstvo Sveta, naj da protidiskriminacijski direktivi prednost in o njej razpravlja na najvišji politični ravni;
 3. želi spomniti, da je v skladu s strategijo o pravicah invalidov za obdobje 2021–2030 pomembno pridobiti javne podatke, razčlenjene po spolu in starosti ter vrstah invalidnosti, vključno z avtizmom, da bi izboljšali javne politike, namenjene osebam z avtizmom, in povečali njihovo učinkovitost; glede tega poziva Komisijo in države članice, naj financirajo in izvajajo študije o razširjenosti avtizma v vseh državah članicah;
 4. poziva države članice, naj otrokom in odraslim olajšajo dostop do diagnoze avtizma s poudarkom na ogroženih posameznikih, in poudarja, da je treba poenostaviti in pospešiti izdajanje zdravniških potrdil; vztraja, da bi morale biti pri diagnozi avtizma omogočeno priznanje invalidnosti, tudi za posameznike brez intelektualnih primanjkljajev, da bi jim zagotovili enak dostop do pravic in storitev na vseh področjih življenja;

⁽⁹⁾ Predlog z dne 2. julija 2008 za direktivo Sveta o izvajanju načela enakega obravnavanja oseb ne glede na vero ali prepričanje, invalidnost, starost ali spolno usmerjenost (COM(2008)0426).

⁽¹⁰⁾ Spremljanje napredka v zvezi s strategijo o pravicah invalidov, na voljo na naslovu (ni na voljo v slovenščini): <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1484&furtherNews=yes&newsId=10274>.

⁽¹¹⁾ Resolucija Evropskega parlamenta z dne 10. marca 2021 o izvajanju Direktive Sveta 2000/78/ES o splošnih okvirih enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delu glede na Konvencijo OZN o pravicah invalidov (UL C 474, 24.11.2021, str. 48).

5. pozdravlja nedavno objavljeni predlog Komisije o uvedbi evropske kartice ugodnosti za invalide do konca leta 2023, da bi jo priznali in dosledno uveljavljali v vseh državah članicah na vseh področjih življenja, tudi pri storitvah in podpori; poudarja, kako pomemben bi bil preprost in splošno dostopen postopek za pridobitev kartice, in trdi, da bi digitalna oblika omogočila preverjanje veljavnosti;
6. poudarja, da bi bila evropska kartica ugodnosti za invalide koristna za osebe z nevidnimi oblikami invalidnosti, kot je avtizem; poudarja kot bistveno, da bo področje uporabe te kartice zajemalo vse primere, ko zasebni izvajalci ali javni organi invalidom nudijo posebne pogoje ali prednostno obravnavo, in da bo jamčila pravico do prostega gibanja po vsej EU ter tako olajšala vzajemno priznavanje statusa invalidnosti za imetnike kartice; poziva k vključitvi avtizma v nacionalne invalidske mreže držav članic, kjer še ni zajet, in spodbuja države članice, naj se ambiciozno odločajo glede obsega pravic, ki jih bodo imeli uporabniki kartice; poleg tega spodbuja Komisijo, naj z zavezujočo zakonodajo zagotovi ustrezno izvajanje v vseh državah članicah;
7. poziva k sprejetju evropskega pravnega statusa za invalide, ki bo omogočal vzajemno priznavanje in akreditacijo v vseh državah članicah, pri tem pa naj se upoštevajo posebnosti avtizma ter naj se vsem osebam z avtizmom zagotovita varstvo in vključevanje;
8. poudarja, da je pomembno sredstva EU za protidiskriminacijske politike dodeliti tudi ukrepom za osebe z avtizmom, zlasti za ženske in dekleta;
9. poziva Komisijo in države članice, naj pomagajo poglobiti razumevanje avtizma in naj dejavno sodelujejo v kampanjah, kjer bodo sodelovale osebe z avtizmom in njihove predstaviške organizacije, da bi spodbudili njihovo polno vključevanje in udeležbo;
10. poziva države članice, naj poskrbijo za dostop do razumnih prilagoditev na vseh področjih zdravstvenega varstva in diagnosticiranja, da bi osebam z avtizmom zagotovile enak dostop do fizičnega in psihološkega zdravstvenega varstva; vztraja, da je treba urediti infrastrukturo, prilagojeno sprejemu oseb z avtizmom v bolnišnicah, železniških postajah, na letališčih in v javnem prevozu, in sicer naj se ustvarijo avtizmom prijazni prostori, na primer „tihe sobe“, in da je treba tem osebam ponuditi storitve, ki jim bodo v pomoč pri potovanju med državami članicami;
11. poziva države članice in Komisijo, naj evropsko središče za vire za dostopnost AccessibleEU pooblastijo za opredelitev in odpravo ovir za dostopnost za osebe z avtizmom v skladu s členom 9 Konvencije o pravicah invalidov, naj spodbujajo zagotavljanje prožnih prilagoditev in razumne prilagoditve glede na njihove individualne potrebe s sprejetjem namenskih smernic po sektorjih ter naj odpravijo vrzeli v veljavni zakonodaji, tako da bodo upoštevane potrebe oseb z avtizmom;
12. je zaskrbljen zaradi visoke stopnje brezposelnosti med osebami z avtizmom, zlasti med ženskami, v primerjavi z drugimi skupinami v EU; poziva države članice, naj spodbujajo udeležbo invalidov na trgu dela in zagotovijo zakonodajni in politični okvir za to; poziva Komisijo in države članice, naj spodbujajo in podpirajo socialna podjetja, ki se ukvarjajo z zaposlovanjem invalidov; poziva države članice, naj poskrbijo za prilagoditve na delovnem mestu in ukrepajo za izboljšanje zdravja in varnosti pri delu; poziva EU in države članice, naj izvršujejo smernice o razumni prilagoditvi za osebe z avtizmom na delovnem mestu in naj spodbujajo njihovo poklicno napredovanje; poziva Komisijo, naj v prihodnjem strateškem okviru EU za zdravje in varnost pri delu nameni posebno pozornost nameni delavcem z avtizmom ter naj pri tem določi ambiciozne cilje;
13. odločno poziva države članice, naj v celoti spoštujejo direktivo o enakosti pri zaposlovanju in naj poskrbijo, da bodo ukrepi, kot so pozitivni programi zaposlovanja in kvote, privedli do oprijemljivih zaposlitvenih možnosti, kjer se bo spodbujalo vključujoče delovno okolje;
14. poziva države članice, naj spodbujajo usposabljanje strokovnjakov o avtizmu v vseh sektorjih družbe, kot so izobraževalni, zdravstveni, socialni, prometni in pravosodni sektor, tako da v učne načrte vključijo obvezno usposabljanje o avtizmu, pri čemer naj dejavno sodelujejo osebe z avtizmom, njihove družine in predstaviške organizacije;
15. želi opozoriti, da imajo osebe z avtizmom enako pravico do izobraževanja kot drugi na vseh ravneh in v vseh oblikah, v številni predšolsko vzgojo in varstvo; poudarja, da je treba spodbujati dostop do univerzalnega, kakovostnega, cenovno dostopnega in vključujočega izobraževanja ter osebam z avtizmom zagotoviti individualizirano in stalno osebno asistenco in podporo na področju izobraževanja; poziva Komisijo in države članice, naj jim zagotovijo nastanitev in dostopno študijsko gradivo, kot je določeno v členu 24 Konvencije o pravicah invalidov, ter podprejo razvoj inkluzivnih šol, ki bi lahko postale referenca pri vključujočem in inovativnem poučevanju in učenju po vsej EU, ter naj spremljajo dostop učencev z avtizmom do osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja, poklicnega usposabljanja in zaposlitve;

16. priznava, da je za rast in razvoj otrok z avtizmom osrednjega pomena šport, in poziva države članice, naj zmanjšajo in odpravijo ovire, s katerimi se osebe z avtizmom srečujejo pri prostočasnih, športnih in kulturnih dejavnostih, ter naj spodbujajo širšo udeležbo v telesnih dejavnostih;
17. poudarja, da so raziskave o avtizmu pomembne za vzdrževanje strogih etičnih standardov; poziva Komisijo in države članice, naj spodbujajo raziskave, izvedene v sodelovanju z osebami z avtizmom in njihovimi družinami, da bi jim izboljšali kakovost življenja; poudarja, da je treba med državami članicami strukturirano izmenjevati dobro prakso in tako poglobiti védenje o avtizmu, da bi bolje razumeli potrebe oseb z avtizmom po vsej Evropski uniji;
18. poziva države članice, naj reformirajo sisteme skrbništva, da bi osebami z avtizmom omogočile uveljavljanje pravne sposobnosti in jim omogočile dostop do podprtih sistemov odločanja, hkrati pa jim zagotovile ustrezne zaščitne ukrepe; poziva Komisijo in države članice, naj opolnomočijo osebe z avtizmom in jim zagotovijo popoln dostop do pravosodnega sistema ter omogočijo sodelovanje v političnem in javnem življenju;
19. poudarja, da je treba v dodeljevanje sredstev EU vključiti izrecen element za protidiskriminacijske politike, namenjene osebami z avtizmom, zlasti ženskam in dekletom, med katerimi je izrazito visoka stopnja revščine, socialne izključenosti in nasilja, ter da je treba prisilno sterilizacijo opredeliti kot kaznivo dejanje na podlagi kaznivega dejanja spolnega izkoriščanja žensk in otrok v skladu s členom 83(1) PDEU; poziva institucije EU, naj poskrbijo, da bo v predlogu direktive o boju proti nasilju nad ženskami in nasilju v družini z dne 8. marca 2022 (COM(2022)0105) kot kaznivo dejanje iz istega člena zajeta tudi prisilna sterilizacija; pozdravlja sklep Sveta iz junija 2023 o sklenitvi Istanbulske konvencije, ki vzpostavlja celovit in večplasten pravni okvir za zaščito žensk pred vsemi oblikami nasilja ⁽¹²⁾;
20. poziva države članice, naj dejavno obravnavajo tudi druge oblike presečne diskriminacije, ki jo doživljajo osebe z avtizmom, zlasti pripadniki ranljivih skupin; poziva države članice in Komisijo, naj sprejmejo medsektorske nacionalne strategije, s katerimi bi zagotovile zadostna namenska sredstva za njihovo učinkovito izvajanje;
21. naroči svoji predsednici, naj to resolucijo posreduje Svetu in Komisiji ter vladam in parlamentom držav članic.

⁽¹²⁾ Sklep Sveta (EU) 2023/1075 z dne 1. junija 2023 o sklenitvi, v imenu Evropske unije, Konvencije Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima, kar zadeva institucije in javno upravo Unije (UL L 43 I, 2.6.2023, str. 1).